

κι όμως είναι τὰ χεῖλια του στενά. Κάποτε βλέπουμε τὰ χεῖλια του μονάχα χωρίς νὰ καταλάβουμε τὸ βάθος. Ἐτσι θαρρῶ καὶ στίς ιστορίες τοῦ Φιλήντα. Δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσω. Προτιμῶ τίς ιστορίες του ἀπὸ κάμποσες ἄλλες ποὺ ἔχουνε καὶ περισσότερη ἀπαίτηση. Λέω μόνο καὶ μόνο πῶς πολὺ ψυχολογημένες δὲν εἶναι. Διαβάζονται ὥστόσο, καὶ μάλιστα μὴτε συγκρίνονται μὲ κάτι Π ο λ ι τ ι κ ῆ ς Ἀ γ ἁ π ε ς ποὺ μοῦ σταλθήκανε ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ ποὺ δὲν μπόρεσα, τὸ μολογῶ, νὰ πάω ἴσια μὲ τὸ τέλος.

Πιὸ ὕστερα, δταν καταλάβουμε τί ἀξία ἔχουνε γιὰ τὸν πολιτισμό, τὰ ἡθογραφικὰ τὰ ρομάντσα, ἡ φιλολογία μας θάνοϊξη δρόμους καινούριους. Θὰ σιᾶξή τότες καὶ τὸ δῆγημά μας. Καλὰ ἔκαμε λοιπὸν ὁ Φιλήντας ποὺ προσπάθησε τουλάχιστο νὰ ἡθογραφήσῃ. Μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς σήμερις εἰμάστε ὅλοι μας ἀγνωστοὶ στὴν ἑαυτὸ μας. Ἦθογραφήσαμε ποὺ καὶ ποὺ ἕνα δυὸ χωριά. Ποιὸς ζῇ καὶ πῶς ζοῦν στίς πολιτείες δὲν τὸ ξέρουμε, κι ὅσο δὲν ἡθογραφήσουμε τὴν Ἑλλάδα, δὲ θὰ μάθουμε τὴν ψυχὴ μας. Ἀπὸ τὸ θὰ τὸ καταφέρῃ τὸ ρομάντσο, καὶ τέτοιος εἶναι ὁ προορισμός του ὁ μεγάλος, ὁ ἐθνικός του σκοπός. Μὰ ὁ Φιλήντας ἀνάγκη δὲν ἔχει νὰ ζουλέβῃ τοὺς ἡθογράφους. Τοῦ κάκου! Εἶναι γεννημένος γλωσσολόγος—κι ἀπὸ μικρὸ πρᾶμα δὲν εἶναι. Ἴσως μάλιστα εἶναι εἶδος ἡθογράφημα κ' ἡ γλωσσολογία. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἕνας εἶναι· τὴ δύναμή του τὴ δείχνει μὲ διάφορους τρόπους, ἢ ὅπως λένε σὲ διαφοροὺς κλάδους· ἀλλάζει ὁ τρόπος, ἀλλάζει κι ὁ κλάδος· δὲ θὰ πῇ πῶς κ' ἡ δύναμη ἀλλάζει· μπορεῖ λοιπὸν ἀπαράλλαχτα τὴν ἴδια δύναμη νὰ φανερώνης καὶ σὰν ψυχολογήσης ἀνθρώπινο πλάσμα καὶ σὰν φυσιολογήσης ἀνθρώπινη λαλιά. Κι ἀπὸ τὴ θέλει ψυχολογία, καθὼς θέλει νᾶναι κάπως φυσιολόγος κι ὁ τέλειος ὁ καρδιογνώστης, ἀκόμη πιὸ πολὺ σὰ γίνεται κ' ἔθνογνώστης. Τὴν πομονή, τὴν παρατήρηση, τὴν ἀνάλυση καὶ τὴν ξεδιάλυση ποὺ ἡ γλῶσσα μᾶς ζητᾷ στὴ σπουδὴ τῆς, τὰ ζητάει κ' ἡ σπουδὴ τῆς ψυχῆς, δταν πιάσης καὶ παρακολουθήσης τὰ παραμικρὰ κινήματα ποὺ ἕνα ἕνα, δίχως νὰ τὸ νοιώθουμε, δίχως νὰ τὸ ξέρουμε, στὰ σωθικά μας, στὸ νοῦ μας, σὲ ὅλη μας τὴν ἐνέργεια τὴν ψυχική, σὲ ὅλη μας τὴ δράση, γεννοῦνε τοὺς λογισμούς μας, τὰ πάθη μας καὶ τίς πράξεις μας, ὅπως κινήματα κινήματα μέσα στο στόμα τοῦ καθενὸς μας, ἡ γλῶσσα φέρνει ἀνῆξερὰ μας, ἀνῆθηλά μας, τόσες καὶ τόσες ἄλ-

λαγές, τόσους τύπους, τόσους ἤχους, ποὺ στὸ τέλος καταντοῦνε καινούρια λαλιά.

Ὁ Φιλήντας ἔχει τὴν περιέργεια, τὴν προσοχὴ καὶ τὴ μέθοδο τοῦ γλωσσολόγου. Ἐχει καὶ τὸ κάτι ἐκεῖνο τᾶπροσδιόριστο ποὺ σ' ὁ τι κἀννης, τᾶχεις ἢ δὲν τᾶχεις ἀπὸ γεννησιμιόσου, καὶ ποὺ λέγεται φλέβα. Ἐνα κάποιον προμάντεμα μυστικό, ἕνα ξεχωριστὸ νοιώσιμο, ἕνα μῆνυμα κρύφιο ἀρχίζει μέσα του σὰν καμπανίτσα νὰ σημαίνει, δταν ψάχνει, καὶ τοῦ λέει. Ἐκεῖ νὰ ψάξῃς, γιὰ νὰ βρῇς τὴν ἐξήγησή τῆ σωστή.—Καὶ τί τάχα, μὲ ρωτᾶτε, ὅλα σωστά λοιπὸν ὅσα βρίσκει ὁ Φιλήντας; Βέβαια ὄχι. Γιὰ τὰ λάθια τοῦ Φιλήντα εἴπαμε καὶ στὴν προκήρυξη τοῦ πρώτου Διαγωνισμού. Ἐπειδὴ ὁ νοῦς του δὲν κοιμάται καὶ πάντα γυρίζει, μπορεῖ κάποτε ὥς καὶ τὰ λάθια του νὰ σὲ βοηθήσουνε, καὶ ξακολουθώντας νὰ γυρέδῃς, εὐὸν νὰ βρῇς ἄξια ἐκεῖνο ποὺ δὲν κατῶρθωσεν νὰ τὸ καταλάβῃ. Τὰ λάθια του εἶναι μεθοδικά, ὅπως τᾶδειξε κι ἄλλοτες. Γι' αὐτό, τοῦ ἀφησα τὰ περισσότερα· τοῦ εἴπα μάλιστα νὰ μὴν τὰ διορθώσῃ. Μονομιᾶς στὴν ἐπιστήμη δὲ βρίσκεται ἡ ἀλήθεια. Θέλει γύρους καὶ γύρους ὥς-που νὰ μπῇς στὸν ἴσιο δρόμο. Ἐνας ποὺ ψάχνει, ἀκόμα καὶ σὰ δὲ βρίσκει, τοῦ ἀνοίγει τὴν ὁρεξή, σὲ κάνει νὰ ψάξῃς πιὸ πολὺ, κάποτε καὶ νὰ βρῇς.

Ἡ γραμματικὴ τοῦ Φιλήντα ἔχει καὶ ἄλλα δυὸ προτερήματα. Εἶναι γραμμένη στὴν καθάρια δημοτικὴ, κι ἀπὸ τὴ δημοτικὴ βγάζει ὅρους ἐπιστημονικοὺς ἐφκολονόητους καὶ ἀπλοφτευσμένους. Τί ὠραῖο πρᾶμα ποὺ εἶναι, τί θέαμα μοναδικὸ γιὰ τὸν ἐπιστήμονα ὅσο καὶ γιὰ τὸν καλλιτέχνη, δταν ἀρχίζει μιὰ γλῶσσα δημοτικὴ νὰ γίνεται ὄργανο τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐπιστήμης! Οἱ δημοτικές, οἱ ἐθνικὲς γλώσσες καλλιεργηθήκανε πιά τώρα παντοῦ στὴν Ἑβρώπη, γερᾶσανε κιόλας. Ἡ δική μας εἶναι φρέσκα φρέσκα, δροσάτη σὰν τὴν ἀβγὴ, ἔχει τὴ χάρη τῆς ἀβγῆς, ἔχει καὶ τῆς ἀβγῆς τὴ δύναμη, ποὺ πρώτη νικάει τὴ νύχτα. Οἱ Ἑβρωπαῖοι, σήμερα ποὺ ξεχάσανε τὰ γλυκοχαράματά τους, δὲν ξέρουνε πῶς καὶ μὲ τί τρόπο ἔγιναν τόττες τὰ πρᾶματα. Ἐμεῖς μὲ τὰ μάτια μας τὰ βλέπουμε, καὶ τὰ πλάθουμε συνάμα μὲ τὸ νοῦ μας. Εἶναι ἀπαράλλαχτα σὰ νὰ μᾶς εἰτανε δοσμένο, τὴν ἴδια τὴν ὥρα ποὺ ξετυλίγεται καὶ πᾶει ἕνα φαινόμενο εἴτε φυσικὸ εἴτε κοινωνικό, νὰ δοῦμε, νὰ καταλάβουμε, νὰ μελετήσουμε βαθμὸν βαθμὸν τὸ ξετυλιγμά του. Κι ἀπ' ὅσα γίνονται τώρα μποροῦμε νὰ ἐννοήσου-

με ὄχι μόνο τί ἔγινε στὴν Ἑβρώπη, δταν ἀρχισε, ἀντίς τὴν πεθαμμένη τὴ λατινική, νὰ γράφεται, ὥς καὶ σὲ βιβλία φιλοσοφικά, ἡ ζωντανὴ δημοτικὴ γλῶσσα. μὰ νὰ ξετάσουμε κιόλας μὲ τί τρόπο, στὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴ δημοτικὴ, ἀφοῦ ἄλλη δὲν εἶχανε καμιά, τὸ κατῶρθῶσανε νὰ κάμουνε τόσους ὅρους ἐπιστημονικοὺς, νὰ παραστήσουνε τόσες καὶ τόσες ἀφερημένες ιδέες. Ἡ δημοτικὴ μας, ἡ καθαφτὸ ἐθνική, ἔχει γιὰ νὰ βγάξῃ τέτοιους ὅρους μιὰ ἐφκολία ποὺ εἶναι θάμα. Δηλαδή, ἂν οἱ καλοὶ μας οἱ δασκᾶλοι θέλανε νὰ δειξοῦνε φιλότιμο ἀληθινὸ, θὰ περηφανέβουνταν ὅλοι τους ποὺ ἡ χυδαία, ἡ καταφρονεμένη, μπόρεσε τόσο πολὺ νὰ πλουτίσῃ σὲ τόσο λίγο διάστημα, μπόρεσε νὰ χρησιμέψῃ σὲ τόσο μεγάλους σκοπούς. Τί πειράζει ποὺ κάθε ὅρος τοῦ Φιλήντα δὲν εἶναι τέλειος; Ἀς ποῦμε κιόλας, ἂν προτιμάτε, πῶς ὁ Φιλήντας δοκιμάζει, πῶς ὅλοι μας δοκιμάζουμε καὶ τίποτις ἄλλοι. Μήπως τὸ νὰ δοκιμάζῃ κανεὶς δὲν εἶναι κάτι; Δοκίμασε νὰ χαράξῃς γράμματα στὸν ἀέρα. Στὸ μάλαμα δοκιμάζεις. Μάλαμα κ' ἡ γλῶσσα μας, ἀφοῦ γίνεται τὸ δοκίμασμα.

Θὰ μᾶς ποῦνε όμως—καὶ τᾶκουτα συχνὰ καὶ τὸ ξέρω—ἀχ! κ' οἱ φίλοι μας θὰ μᾶς τὸ ποῦνε, πῶς σὲ μερικοὺς ὅρους, σὲ μερικὲς νιόφτεϊσες λέξεις, ὁ ἀναγνώστης σ κ ο υ ν τ ἄ φ τ ε ι. Ἀπὸ πρέπει νὰ τὸ ξετάσουμε ἄλλοι. Εἶναι ζήτημα σωστό, δὲ χωρεῖ στὴ μικρὴ μας τὴν προκήρυξη. Διάβασα κάποτε μάλιστα πῶς εἰμαστέ καὶ φ α ν α τ ι κ ο ἱ. Ἐκεῖνος ποὺ τᾶγράφε, δὲ θὰ συλλογίστηκε καλὰ καλὰ, προτοῦ γράφῃ, τί νόημα ἔχει ὁ φανατισμός. Βέβαιον εἶναι πῶς μὲ κάμποσους ὅρους τοῦ Φιλήντα θάπορῃσουνε, θὰ ξιππαστοῦνε, ποιοὶ όμως παρακαλῶ; ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὥς τὸ βράδυ, συχνὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουνε, ζοῦνε μὲ τὰ χέρια βουτηγμένα, ὅπως μοῦ ἔλεγε κάποιος, στῆς καθαρέβουσας τὸ μελάνι, δηλαδή θὰ σ κ ο υ ν τ ἄ ψ ο υ ν ε, ποὺ εἴπαμε, δημοσιογράφοι, φημεριδογράφοι, δικηγόροι, γιατροί, μ' ἕνα λόγο οἱ γραμματισμένοι. Μὰ σὰ δὲ γελιέμαι, ἀφοῦ ὅλοι τους συντελοῦνε κύκλο στενὸ. Καὶ φανατισμός ἴσα ἴσα θὰ πῇ νὰ περιορίζεται καὶ νὰ προσέχῃς μόνο σὲ κύκλους στενοὺς. Πρέ.ει νὰ κρίνουμε, πρέπει νὰποφασίζουμε, πρέπει νὰ βλέπουμε ἀπὸ πιὸ ἀψηλά. Πρέπει νὰφῃσουμε τὰ γραφεῖα, νὰνεδοῦμε στὸ κορφοβοῦνι καὶ ἀπὸ καὶ νὰ ξανοίξῃ τὸ ἔθνος ἡ ματιά μας. Ἀφοῦ λέμε πῶς σκουντᾶφτοῦμε, ἀρκετὰ σκούνταφτε τὸ ἔθνος καὶ σκουντᾶφτε κάθε μέρα στοὺς δασκαλισμούς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

3

ΣΠΥΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

Ο ΠΕΡΙΑΛΓΗΣ ΚΛΕΩΝ

Ἐχει κι αὐτὸ τὸ καλὸ του—γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ μοῦ φαίνεται πῶς δὲν ἔκανε σωστὸ πρᾶμα ὁ Σωκράτης ποῦθελε καλὰ καὶ ὥναι νὰ γίνῃ τὸ γινώθι σαυτὸν «παντὸς πρόχειρον».

Κι ἀλήθεια, τόσα καὶ τόσα παιδρὰ φαινόμενα τοῦ βίου τὰ χρωστάμε μόνο στοῦ γινώθι σαυτὸν τὴν ἀπουσία. Χάση σ' αὐτὴ διασκεδίζουμε μὲ τὸν «Ἀλγέων» τοὺς στίχους, κι ἂν κατῶρθῃ ὁ Σωκράτης καὶ γιὰ πάντα δ,τι πολεμούσε, δὲ θὰ «ἡφραίνετο ἡ καρδιά μας» μὲ τὴν «ἀνταξίαν τῶν προγόνων ποιῆσιν καὶ γλώσσαν» τοῦ μουσολήπτου κυρίου Ὁρμενίδου. «Ὡστε... δίκιο ἔχουν ὅσοι λέν ὅτι «πάντα ἐν σοφίᾳ πεποῖηται».

Δὲν ἔχουν όμως ἄδικο κι ὅσοι νομίζουν ὅτι τὸ λογικὸ ἐδόθηκε στὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ παραλογίζεται, ὅπως ἡ γλῶσσα γιὰ νὰ «πλήττῃ τὸν ἀέρα» καθὼς λέει καὶ ὁ κ. Ραγκαβῆς.

καὶ τὸν ἀέρα πλῆσσοῦσι τὰ θεῖα ταῦτα ἔπη
(Ἡ Μεγάλῃ Πέμτῃ).

Γιὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐντύπωση, ἂν ἐν τοῖς «Μνηστήρσι τῆς Πηνελόπης» ἐκφράξῃ ὁ φιλόσοφος τῶν «Ἀλγέων» ποιητῆς τὴ γνώμη ὅτι γιὰ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ γράφουμε σύμφωνα μὲ τὴ γραμματικὴ τὴ Ρωμαϊκή, πρέπει νὰ μισεῖ τοὺς ἀρχαίους, ἢ μ' ἄλλους λόγους ὅτι πρέπει νὰ σιχαίνεται κανεὶς τὴ γλῶσσα του, δταν ἀγαπάει καὶ θαυμάζει τὴν ἀρχαία λογοτεχνία. Ἡ γνώμη όμως αὐτὴ δὲν εἶναι μόνο τοῦ κ. Ραγκαβῆ. Ὅλοι τῆς πανύψηλης γλώσσας οἱ ὑπέρμαχοι, ἀπὸ Μιστριώτου μέχρι Βάλθου, τὴν ἴδια ὅλοι τους ἔχουν ιδέα, ὅτι δηλ. ἡ ἀγάπη τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς δημοτικῆς ἡ ἀγάπη παλεύουνε μέσα στὴν ψυχὴ σὰν τὴ μέρα μὲ τὴ νύχτα. (Τίς ἐνθυμεῖται πλέον τοὺς ἀρχαίους; Θεόκριτε, Πίνδαρε, Σαπφώ, ρικνὰ καὶ κατεσκληρότα γερόντια, ρέφθητε εἰς τοῦ Ταρτάρου τὰ βάθη) λέει ὁ δημοτικιστῆς Τερπιάδης στοὺς «Μνηστήρες τῆς Πηνελόπης». Εὐτυχῶς οἱ ἀρχαῖοι δὲν κιντύνουνε νὰ πέσουνε στὰ βάθη τοῦ Ταρτάρου μ' ὅσο πόλεμο κι ἂν τοὺς κάνει ὁ κ. Μιστριώτης μὲ τὰ βιβλία του. Καὶ τοῦ κ. Βάλθου πιστεύω πῶς χαμένο: θὰ πᾶν οἱ κόποι του γιὰ τὴν ἀποταρτάρωση, ποὺ ἐτοιμάζει, τοῦ Πινδάρου μὲ μιὰ

καθαρόγλωσση μετάφρασή του. Οἱ ἀρχαῖοι ζοῦν ἀγέρστοι γιὰ ὅσους μπορούμε καὶ καταλαβαίνουν τὴν ἀρχαία γλῶσσα καὶ θὰ ζοῦν ὅμοια ἀγέρστοι καὶ γιὰ ὅσους δὲν τὴν καταλαβαίνουν ἂν βρεθοῦνε καμπῶσι βέβηλοι ποὺ νὰ κινῶν τὴ δουλειὰ ποῦκανε ὁ Πάλλης μὲ τὸν Ὀμηρο καὶ τὸ Βαγγέλιο, καὶ νὰ μεταφράσουνε ζωντανὰ καὶ μὲ τέχνη τοῦ νοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τᾶθᾶνατα δημιουργήματα.

«Τίς ἐνθυμεῖται πλέον τοὺς ἀρχαίους;» λέει ὁ Τερπιάδης. Κ' ἐμεῖς μπορούμε νὰ ρωτήσουμε «τίς γνωρίζει τοὺς ἀρχαίους;» Ὅλοις διόλου διαφορετικὲς ἀπάντησες θὰ παίρναμε στίς δυὸ αὐτὲς ἐρωτήσεις. «Ὅλοι» θᾶταν ἡ ἀπάντηση στὴν ἐρώτησιν τὴν πρώτη, καὶ στὴ δευτέρῃ: «μετριούνται στὰ δάχτυλα ὅσοι τοὺς γνωρίζουν». Κι αὐτὸ εἶναι: τὸ κακὸ τοῦ μᾶς δέρνει νὰ θυμούμαστε ὅπου δὲν ταιριάζει τοὺς ἀρχαίους, καὶ νὰ μὴν τοὺς γνωρίζωμε μετὰ νὰ τοὺς θυμούμαστε ὅπου πρέπει. Καὶ ἡ παράλογη ζυτὴ ἀρχαιολατρεῖα μᾶς κυνηγᾷ χρόνια καὶ χρόνια τώρα, κ' εἴν' ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους λόγους τῆς κατὰστασης ὅπου βρίσκεται ἡ ἐπιστήμη κ' ἡ λογοτεχνία στὸν τόπο μας.

Καὶ τὴν ἀρχαιολατρεῖα μας αὐτὴ τὴ βρίσκουμε φανερὴ καὶ ἑστέρη στίς θεωρούμενες κοινῶς κορυφῆς στὴ διανοητικὴ μας κίνηση, στοὺς Μιστριώτηδες καὶ στοὺς Ραγκαβῆδες καὶ σὲ τόσους ἄλλους κλεινοὺς τῶν προγόνων ἀπογόνους.

Καὶ τοὺς τυφλώνει τόσο ἡ πρόληψη, ποὺ δὲν μποροῦν ἀκόμα καλὰ καλὰ νὰ πιστέψουν πῶς ἀπὸ πεποῖησιν λένε

“Ας κάνουμε και μεις μία θυσία. Η καλοσύνη τὸ θέλει. Τὸ θέλει κ’ ἡ ὀρθή κρίση. Τὸ θέλει καὶ ὁ πατριωτισμός.

Νομίζω λοιπὸν πὼς ἔχουμε καὶ κάποιο χρέος νὰ φανερώσουμε τὴν καλοσύνη μας, τὸν πατριωτισμὸ μας καὶ τὴν ὀρθή μας τὴν κρίση, ὅταν ἔρχονται καὶ μᾶς ξυπνοῦνε ἀπὸ τὸν ὕπνο μας τὸ βαθὴ, τόσα βιβλία ποὺ γράφονται γιὰ τὴν ἄλλη παρὰ γιὰ τὸ καλὸ; γιὰ τὴν ἄλλη παρὰ γιὰ νὰ πλουτίσουν καὶ τὴ γλώσσα μας καὶ τὸ νοῦ μας. μαζὶ μ’ αὐτὰ ἐννοεῖται καὶ τὴν Ἑλλάδα. Σέβας χρωστοῦμε σὲ κάθε δουλειὰ σοβαρή. Ἐλπίζω, ἡ γραμματικὴ τοῦ Φιλήντα νὰ διαβαστῇ, νὰ μελετηθῇ κιόλας με τὴν προσοχὴ ποὺ τῆς ἀξίζει. Δὲν τὴν ἔγραψε ὁ ἄθροπος γιὰ νὰ διασκεδάσῃ, μήτε γιὰ νὰ πειράξῃ κανένα. Τὴν ἔγραψε γιὰ νὰ σταθῇ χρήσιμος στὴν Ἱδέα. Μὰ θὰ μοῦ πῆς, τὴν Ἱδέα τὴ δική σου, ποὺ μᾶς τὴ γράφεις μάλιστα καὶ με ἱ κεφαλαῖο, ἐμεῖς δὲν τὴν ἀγαποῦμε. Ψέματα λέτε! Ἀδύνατο νὰ μὴν τὴν ἀγαπάτε. Τὴ λατρεύετε, τρελλαίνεστε γιὰ τὴν Ἱδέα μας, φτάνει μὲ ἀμεροληψία νὰ δῆτε ποιά εἶναι. “Ὅποιος τὴν κατάλαβε, τὴν ἀγάπησε ἀμέσως. Σὰ θέλετε ὅμως καὶ νὰ τὴ μισητετε, καλὰ. Πρέπει τουλάχιστο νὰ τὴ μελετᾶτε καὶ νὰ τὴ σέβεστε. Μία Ἱδέα! Θαρρεῖτε τάχα πὼς Ἱδέες ὑπάρχουν πολλές, με κεφαλαῖα; Θαρρεῖτε πὼς νὰ ἀνταμώνετε στὸ δρόμο, φτάνει νὰ βγῇτε ὅξω; Σπάνιες εἶναι πολὺ σπάνιες. Ἱδέα ποὺ στέκει, ποὺ ξέρει τί θέλει, ποὺ μεθοδικὰ ξετάζει τὰ καθέκαστα, ποὺ θρέφεται μὲ τὰ ἰδανικά καὶ ποὺ συνάμα εἶναι πρακτικὸς ὁ σκοπὸς τῆς, δηλαδὴ ἐθνικὸς, ἀκούτε με καὶ σὰ βλέπετε μιὰ τέτοια Ἱδέα, νὰ μοῦ τὴ χαιρετᾶτε μὲ χαρὰ, γιατί ἔθνος ὑπάρχει μόνο σὰν ὑπάρχει καὶ τέτοια Ἱδέα.

Νὰ μὴν πιάνετε λοιπὸν τίς φιλονικίες γιὰ κάθε λεζούλα καὶ γιὰ κάθε κόμμα ἢ δασεῖα. Νὰ μὴν τὰ φιλολογᾶτε μὲ τὸ παραπάνω. Νάγαπατε σύρριζα τὴν Ἱδέα, δηλαδὴ ὅλην μαζὶ. Τὴν Ἱδέα νάγαπήσετε, καὶ στοῦ Φιλήντα τὴ γραμματικὴ οὐλά. Τὸ κάτω κάτω νὰ ποὺ ἔχουμε καὶ μιὰ γραμματικὴ γραμμένη στὴ γλώσσα μας, Ἀπὸ ἔχει νὰ κάμῃ. Ἀπὸ νὰ βλέπετε. Ἀπὸ νὰ θυμηθῇτε καὶ σὰ δημοσιεύουμε τὴ γραμματικὴ τοῦ ὁτὸν τρίτο τόμο τοῦ Διαγωνισμοῦ, στὰ 1904. Ὁ Φιλήντας θὰ βάλῃ μαζὶ μὲ τὸ δέφτερο μέρος καὶ τὸ πρῶτο, ἀφοῦ τὸ διορθώσῃ καὶ τὸ ξαναχύσῃ. Ἔτσι θάχουμε σ’ ἓναν τόμο σωστὴ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς.

Γιὰ τὸ δέφτερο μέρος, ποὺ εἶναι πολὺ καλύτερο ἀπὸ τὸ πρῶτο, παίρνει ὁ Φιλήντας ὅλο

τὸ βραβεῖο, καθὼς τοῦ ἀξίζει, δηλαδὴ χίλιες δραχμές.

Ὁ δέφτερος τόμος τοῦ Διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται σ’ ἓνα μῆνα, μὲ κατὰ νόστιμα δηγηματάκια ἐνὸς δασκάλου, ποὺ εἶναι καὶ ποιητής. Γιὰ τοῦτο ἀγαπᾶ καὶ αὐτὸς τὴν Ἱδέα
Παρίσια, 14 τοῦ Σποριά, 1903.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Φιλενάδα. Τί ὥραϊα κόκκινα μαλλιά ποὺ ἔχει ἡ κυρά σου... Ὅμως εἶναι δικὰ τῆς τάχας;...
Καμαριέρα. Δικὰ τῆς εἶναι, καταδικὰ τῆς· ἐγὼ εἶδα καὶ τὸ λογαριασμὸ ἀπὸ τὸ μαγαζί.

Ἀδάμ. Εἶσαι ἡ μόνη γυναῖκα ποὺ ἀγάπησα στὴ ζωὴ μου.

Εὐα. Κι’ ἐσὺ ὁ πρῶτος ἄντρας ποὺ φίλησε τὰ χεῖλιά μου.

Σατανᾶς. (σαρδονικά). Κι’ ἐσεῖς οἱ μόνοι ποὺ θὰ πείτε τὴν ἀλήθεια σ’ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Καὶ ἐγένετο.

Γιάννης. Ἔτσι ἔ, ταξίδεψες ὅλο τὸν Ὁκεανό. Καὶ τί ταξίδι ἔκανες; καλὸ, περίεργο;

Κώστας. Περιήγηση!

Γιάννης. Καὶ τί εἶδες; Εἶδες νὰ ποῦμε γοργόνες, καρχαρίες;...

Κώστας. Ὁχι, καρχαρίες δὲν εἶδα ὡς ποὺ ἔφτασα ἐδῶ κι’ εἶδα τὸ Δ. Δεληγιάννη.

— Γιατί δὲν ἀγοράζετε ἕνα σεντούκι; εἶπε ὁ ἔμπορος τοῦ λιμοκοντόρου.

— Καὶ τί θέλεις νὰν τὸ κάνω, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Νὰ βάλεις μέσα τὰ ρούχά σου.

— Μὰ τί θέλεις, ἔπειτα νὰ περπατᾷ γυμνός;

— Ὡστε ζῆς ἥσυχά, καθὼς πάντα.

— Ὁχι καὶ τόσο.

— Μπᾶ! τί τρέχει;

— Δίδυμα!

Ποιητής. Μπορῶ νὰ πῶ πῶς τὰ μάγουλά τῆς εἶναι τριανταφυλλένια, κι’ ἄς μὴν τὰ εἶδα.

Φίλος. Μὰ, πῶς γίνεται;

Ποιητής. Ἄν εἶνε κόκκινα, ἔχουμε κόκκινα τραντά-

φυλλά. Ἄν εἶνε χλωμά, ἔχουμε τᾶτπρα. Τέλος ἔχουμε καὶ τὰ κίτρινα.

Πελάτης. Μὰ Κύριε, τὸ γραφεῖο σὺς εἶνε φούρνο ζεστό.

Δικηγόρος. Βλέπετε, ἐδῶ βγάζω τὸ ψωμί μου.

Στοῦ Ζαχαράτου.

Ἔνας. Τί εἶταν πάλι ἐκεῖ οὗτο ἀνοικτὸ γράμμα τοῦ Ξενοπούλου στὴν ἐφημερίδα τίς προάλλες;

Ἄλλος. Ἀπλὸ πρᾶμα ἔγραψε τοῦ Βουτιερῖδη καὶ τοῦ εἶπε πὼς μονάχος τοῦ ὁ Χρηστομάνος μετέφραζε τὴν Ἀλκηστη.

Τρίτος. Μὰ... τί τοῦ ἤθελε;...

Τέταρτος. Χρηστομανία.

Ο ΡΕΦΕΝΕΣ

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗ

Ο ΛΟΓΙΩΤΑΤΙΣΜΟΣ

“Ἄν ὑπάρχῃ τι τὸ ὁποῖον ἐσκότωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἐμφυτον ὁρμὴν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲν εἶναι ἡ ἐλλειψὶς ὁρμοδίας ἀτμοσφαίρας πρὸς περίθλασιν καὶ ἀνατροφὴν τῆς αὐτοφύους ποιητικῆς διαθέσεως, ὅχι, ὅχι, ὅχι· ἀλλ’ ὁ λογιωτατισμὸς· αὐτὸς ἐπνίξε τὰ ἐμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν μπτέρων καὶ ἀπερρόφησε πᾶσαν ἱκμάδα καὶ πᾶσαν ζωτικότητα.

Καλὲ, σοῦ φαίνεται λίγο νὰ ἔχῃς ἐπάνωθε σου τὸν... τὸν... τὸν... μὲ τὸν πέλεκυν ἀνὰ χεῖρας ἐτοίμους νὰ σὲ καρατομήσωσιν ἂν ἤθελες τολμήσῃ νὰ ἀφαιρέσῃς τὸ ἓκ τῶν αἰτιατικῶν ἢ ἂν αὐθαδιαζέσῃ νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τοὺς στίχους σου λέξεις τινὰς ἢ φράσεις ἀνηκούσας εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλῶσσαν; Νὰ μὴ εἶσαι ποτὲ δεκτὸς εἰς τὰ ποιητικὰ διαγωνίσματα, νὰ σὲ προπαλακίζουσιν αἰώνως, νὰ σὲ χλευάζουσιν, ὡς ὁ Α. Σούτσος ἐτόλμα νὰ χλευάζῃ τὸν Σολωμὸν, καὶ νὰ φυλάττουν τὰς δά-

* Ἀπὸ δυὸ γράμματα ποῦσταίτε ὁ μεγάλος μας Βαλαωρίτης στὸ κ. Ροῖδη, ὕστερ’ ἀπὸ τὸν περίφημο ἀγῶνα Ροῖδη—Ράχου, λίγους μῆνας πρὶν πεθάνῃ. Τὰ χρυσὰ τοῦ αὐτοῦ ἔπη ἔρχονται ἐπικαιρότατα. Θαρρεῖ κανένας πὼς πολλὰς ἀράδες τοὺς εἶναι σὰν νὰ γράφτηκαν τώρα. Ἄς ἀνοίξουν τὰ στραβὰ τοὺς οἱ δασκάλοι κι’ ἂς καλοδιαβασοῦν ὅσα ἔγραψε ὁ μεγάλος μας ποιητής.

τίς ἔφη, ἢ τίς ὁ τυπλὸς προσπίπτων, ΕἶΑΝ ΕἶΦΗ (Ἰεχωῶς)

Καὶ ὁ ἄκροισ δακτύλοις ἀψήμενος τῆς ἀρχαίας· ποτὲ δὲ θάβαζε, μοῦ φαίνεται, τὸ εἶναι μὲ ὀριστική.

Ἄλλου πάλι, στὸ «Χρυσὸν μουσικὸν» διαβάζουμε τὰ ἑξῆς: «(Θυμῆρες βλέμμα διατὶ γονυκλινῆς αἰτῶ σοι) καὶ ὅταν μοι συγχωρηθῇ ἡ τόλμη μου ἢ τὸς...». Ποτέ, μοῦ φαίνεται, δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρηθῇ ἡ τόλμη τοῦ ἢ τὸς νὰ γράφῃ αἰτῶ σοι.

Στὸ ἴδιο ποίημα βρίσκονται οἱ στίχοι «καὶ ὅταν ἔλθῃ τῶν ὁρῶν τῶν μελανῶν ὁ κλῆρος» καὶ ἀπὼς παρέρχονται τὰ ἑτῆ μετὰ τοῦτο μελανῶν. Ἄλλου πάλι ὁ ποιητὴς ποὺ θέλει νὰ διώξῃ τὸ νά, τὸ θά καὶ τὸ δέν, γράφει «καὶ ἡ νοῖσα τοὺς ὀφθαλμούς· οὐδ’ ἦτο χίμαρ’ αἰς». Καὶ σ’ ἄλλο ποίημα, τὸν «Ἐφιάλτην» φεγγοβολοῦν οἱ στίχοι:

Τὸ πλάσμα τὸ προσνεῦον, ὅπερ μ’ ἐνθουσία καὶ μοι ἐδόκει τιμαλφέστερον ἀγγέλων...

Ἀισθημα γλωσσικὸ μὴ φορὰ! Πλάϊ στὸ «μοι ἐδόκει», τὸ «ἐνθουσία», ποὺ δὲν εἶναι οὔτε σημερὸν οὔτε ἀρχαῖον δηλ. ἀνύπαρχτο πρᾶμα, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ πῇ «ἐνεθουσία», ποὺ καὶ αὐτὸ ἀκόμα ἐδῶ πέρα εἶναι λάθος, ἀφοῦ «ἐνθουσία» πᾶσι νὰ πῇ «συνεπαίρνωμαι», καὶ ὅχι συνεπαίρνω. Τῶν προγόνων ἢ τοῦ Ἐξαρχόπουλου ἀναξία εἶναι μιὰ τέτοια γλώσσα; «Παρθένον γλωσσολογικῶν ρύπων» ἢ «Γλωσσικῶν ρύπων ἀνάπλεων» ταιριάζει νὰ τὴν πῇ κανείς;

(Ἀκολουθεῖ)

ὅσα λένε τῆς δημοτικῆς οἱ ὁπαδοί, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ἄλλοι σκοποὶ καὶ ἄλλοι λόγοι παρὰ ἡ καθαρὴ Ἱδέα τοὺς σπρώχνουν νὰ γράφουν ὅπως γράφουν, καὶ νὰ λένε ὅσα λένε. Ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς αὐτοὺς λόγους ὁ πρῶτος καὶ σπουδαιότερος, ποὺ ὅλοι τὸν φέρνουνε στὴ μέση κάθε ὥρα καὶ στιγμή, εἶναι ἡ ἀμάθεια, εἶναι «ἡ ἄγνοια τῆς Ἑλληνικῆς». Βέβαια. Ἐμεῖς καμαρώνουμε, σὰ γράφουμε κανένα τύπο ἀρχαῖο, ἢ κανέν’ ἀπὸ τὰ «ὁ λέμβος», «ἡ Ἀκαδήμεια», «Βυζαντινός», «νὰ ποιήσωμαι», «νὰ δῶ λόγον» κ.τ.λ. καὶ σοῦρχονται ἄχαρνα μερικοὶ καὶ σοῦ γράφουνε στὴ χυδαία γλώσσα. Ποιὰ ἄλλη αἰτία, παρὰ ἡ ἀδυναμία νὰ γράφουνε στὴ γλώσσα τὴν ὑψηλὴν, τοὺς κάνει νὰ γράφουνε πρῶσταχα, ἀδυναμία ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαθείας τῶν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν;

Τέτοιες Ἱδέες ἔχουν, καὶ τέτοια λένε συχνὰ τῆς πανύψηλης γλώσσας οἱ ὑπέρχοντες γι’ ἀνθρώπους σὰν τὸν Πάλλη, ποὺ ἂν ὅχι τίποτ’ ἄλλο, τὴν ἀρχαῖα τουλάχιστο τὴν ξέρουν καλῶς ἀπὸ πολλοὺς Ρυχαβήδες καὶ Μιστριώτες. Καὶ δὲ μοῦ φαίνεται περιττὸ, ἀφοῦ ἔτφερε ἡ σειρά τοῦ λόγου νὰ παραθέσω ἐδῶ πέρα ὅσα λέει γιὰ τὸν Πάλλη καὶ γιὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ «τῆς Ἀντιγόνης» ὁ Δ. Βερναρδάκης στὸν πρῶτο τόμο τοῦ Εὐριπίδου ποὺ ἐκδίδει στὴ Ζωγράφειο Βιβλιοθήκη. Ἀφοῦ πρῶτα λέγει «ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ μὴν καὶ ἐκδοῦν ποιητοῦ ἢ συγγραφέως ἄξιον νὰ παραδῇθῃ ὅπως οὐδὲν πρὸς τὰς τῶν ἀλλογενῶν

σοφῶν», προσθέτει σὲ σημείωσιν τὰς ἀκολουθα: «Ἡ μόνη ἐντιμὸς ἐξαίρεσις ἢ εἰς ἐμὲ γνωστὴ εἶναι ἡ ὑπὸ Α. Π. (ἄλλη) «Σφοκλέους Ἀντιγόνη μετὰ κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἐν Ἀθήναις, 1885»... Εἰ καὶ δὲν ἀσπαζόμεθα τὰς κριτικὰς ἀρχὰς τοῦ κ. Α. Πάλλη, ὁλοφύχως ὅμως καὶ μετὰ χαρὰς ἐπικροτοῦμεν εἰς τὴν ἐπιβολήν, ἥτις εἶναι ὅλος κριτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ, ὅπως καὶ ἡ μέθοδος, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ ἐλλογισμὸς ἐκδότης»

Αὐτὰ λέει γιὰ τὸν Πάλλη ὁ Βερναρδάκης, ποὺ ἔχει, νομίζω, κάποιο βάρος ἢ γνώμη τοῦ σὲ φιλολογικὰ ζητήματα, ὅσο καὶ ἂν τὸν ἔδρισε ἀγράμματο «ὁ φίλτατος τὰς Μούσαις» Κόντος, κατὰ τὸν κ. Χατζιδάκι.**

Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ ξαναγυρίσουμε στ’ «Ἀλγην» ποὺ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ χαρακτηρίσθῃ καὶ αὐτὰ ὡς ποιητικὴ καὶ γλώσσα ἀναξία τῶν προγόνων, ὅπως ὁ «ἐν τοῖς Μνηστήρσι» κ. Ὁρμενίδης ἐχαρακτήρισε μόνος τοῦ τὸ «ὡς ἄνθος λωτοῦ» γλυκὺ ποίημα αὐτοῦ.

Ποῖος ἄξαφνα πρόγονος δὲ θὰ καμάρωνε τοῦ ἀπογόνου τοῦ τὸν ἀκόλουθο στίχο:

* Εὐριπίδου Φοίνισσαι, 1888 σελ. ρκ’ — Ἀποτέλεσμα τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ Βερναρδάκη εἶναι, ὅτι ὁ κ. Μιστριώτης στὰ «θεοθήματα» ποὺ ἀραδιάζει σὲ κάθε του ἐκδόσιν, μόνος τοῦ Βερναρδάκη τὴν ἐκδόσιν δὲν ἀναφέρει.

** Γλωσσολογικὰ μελέται, Τόμος Α’ σελ. 288.